

DISSERTATIONIS,
DE
BIBLIOTHECARIIS
ACADEMIÆ ABOËNSIS,
PARTICULA DECIMA OCTAVA.

QUAM,

ANN. AMPL. PHILOS. ORD. AURAIKO,

publico examini,

in Auditorio Philos. die XXIX Junii a. MDCCCXXVII,
h. p. m. f.

PRAESIDE

Mag. FREDR. WILH. PIPPING,

*Hist. Litter. Prof. Publ. Ord. & Biblioth. Acad. Præfesto,
Imp. Ord. de S:to Wladimiro in IV:a Classe Equite,*

PRO-SUMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS,

modeste subjicit

ERICUS FROSTERUS,

Ostrobotniensis.

ABOÆ, typis FRENCKELLIANIS.

THESES.

I.

Cum plurimæ scientiarum humanarum ita inter se cohæreant, ut progressus in quibusdam earum facti haud parum ad cognitionem conferant cæterarum comparandam, Historiæ etiam studium Philosopho plurimum prodesse, concedamus necesse est.

II.

Historiam in primis litterariam ad systemata Philosophorum rite intelligenda multum afferre utilitatis, vel inde patet, quod & antiquiorum & recentiorum nullus fere non præcepta, ex aliorum placitis derivanda, vel cum iis communia, tradiderit.

III.

Philosophiam autem cur Historico commendemus; multæ sunt maximique eæ momenti rationes.

IV.

Manifestus est Philosophiæ in Historia tractanda usus, qui in veritate factorum examinanda pretioque eorum æstimando cernitur.

V.

Cum sine testium & monumentorum examine diligenti, firma utilisque conditi haud possit Historia, in veritate factorum hac via exquirenda prima versari debet Historicorum cura.

VI.

Attamen non est ut conjecturarum & hypothesium loco habeamus, quidquid, deficientibus vel testibus pluribus vel monumentis, satis extricari non possit, si modo neque repugnet aliorum narrationibus, neque fidei absonum sit.

Explosa igitur hæreseos criminatione, in accusatorem fere unum collata est rei invidia omnis, eo gravior jam, quo confidentius culpam, quam in eodem nonnihil hætere ab initio iudicavit Ordo Theologorum Upsalensis, repetitis identidem prioribus novisque subjunctis delationibus, nec minus conviciis acrius jactis, postea cumulaverat. Tradito enim d. 21 Oct. a. 1683 Clementissimo Regi libello, quasi in privatum magis quam fori usum scripto, & iisdem quibus antea imputationibus & obtreccatione varia Dom. GEZELIOS invaserat (rrrrr), atque præprimis d. 10 Sept. a. 1685 apertiore querela eosdem apud Eundem plurimarum novarum accusaverat, ad integritatem doctrinæ salutiferæ & sanctimoniam cultus Divini infringendam tendentium rerum, quemadmodum ex ipsis ejus verbis satius colligitur (sssss). Filio quoque

X

fuo

quod ita mundat animam, ut nihil mali per corpus exequatur, &c. och iag år påmint vorden, at then ene år anfötelig, den andra sig intet rijmar med *forma sanorum verborum*, fördenksuld att förwisfa hvar och en om min *orthodoxia*, betygar iag icke allenast härmed, sådant vara mig fast okårt, hvad i hastigheet år skedt, uthan och lofvar och tillåger, att iag hårefter intet vill mehr thenne *ordeform* bruka, hvarken på Svenska eller *Latijn*, eij eller i någon mätto förklara, förfächta och försvara. — Detta underkrifver iag efter His Kongl. Maj:ts Aldranädigste godtfinnande, med underdånig förmodan att Hans Kongl. M:t, efter Des nådigste bref af d. 27 Februarij 1686 tager i rättvijs *Consideration* dhe *injurier* som *M. Andr. Petrus Prof. Theol.* i Åbo min k. fadher och mig hafver tilfogat, och i en skrift här hoos åre opteknade”.

rrrrr) Libelli hujus, oculis nostris nondum inspecti, mentionem faciunt Protocollum Consistorii Academici d. 6 Dec. a. 1683, Litteræ PETRÆ d. 10 Sept. a. 1685 exarata, quas mox exhibebimus, & injuriarum ejusdem Index Gezelianus.

sssss) Ea heic habes: ”Stoormechtigaste allernådigaste Konung och Herre. — Eders Kongl. Maj:tt min allernådigste Konung och Herre till skyldigste troohets tekn uthi mitt Embete, den rätte *religion*

fuo JOHANNI, Respondentis partes acturo in Disquisitione *De*
Complemento Distinctionum, earumque Applicatione, circa judi-
cium

angående, hafver jag åtskillige åhr underdånigast tillkänna gifvit, att högvyrdige H. Biskopen i Åbo med H. *Superintendenten* i *Narven*, af trycket uthgå låtit, det vår *Svenska*, som *Finska* *Bibell*, emoot dhen h. andes mening år affatt; *Item*: at dhen h. *Dö*
pelsens vatt, så kräftigt reonar själen, att dhen intet ondt, genom kroppen tillvåga komma kan; hvilcka meningar, churu dhe sombligom kunna vara behagelige, så åro dhe dhoch i fanning ijdell siälsforgifft, det inför E:s Kongl. Maj:tt A:o 1683 d. 24 *Offo*
bris med mehra jag uthi största ensaldigheet aldraudånigast *re*
præsentera mände, doch intet uthi någon *actiõns* form egenteligen emoot ofvanbem; e Hh. *D. D. Gezelios* (: ty thet var tillförende skedt:) uthan att E:s Kongl. Maj:tt det *Exemplar* hade täckts för sig sielf behålla, samma *Exemplar* skall Hög. H. Biskopen en teml. tid mångom här i Åbo upvißtt, hootandes mig med E:s Kongl. Maj:tt:ts onåder, Men som Hh. *D. D. Gezeliorum* uthspridde meningar åro emoot Gud och E:s Kongl. Maj:tt:ts *Religiõns* stadga, så år och min hugnat, att E:s Kongl. Maj:tt så nådigt och rättvißtt, hörer mig förtryktan såsom mine mechtige mootståndares af *privat dissaffectiõn* angifvande, innan något sluth der på falla må, derföre och E:s Kongl. Maj:tt här med ofvanbem:te Hh. *D. D. Gezeliorum* ovåsende uthi *religionen*, föruthan det förbemålt år, jag underdånigst uptåcker, såsom 1:o att dhe uthi *Finska Handbooken* in 4:o om barna *Christningen* infört dhesse ord: Tag then Helge andes korstehn &c. lijka som skulle dhen H ande anammat mandom, och för våra synder skull blifvit korstått, flere ånådtelige föråndringar i *Psalmböckerne* hafva andra *observerat*, 2:do Uthi den nyligen tryckte *Finske Bibell* seijes och finnes förargelige *Correctiõner*; hvarföre såsom dhe efter E:s Kongl. Maj:tt:ts befallning intet åro *communicerade* med *Facultate Theologica* uthi Åbo. Så hemstålles E:s Kongl. Maj:tt:ts gottfinnande, om något *Exemplar*, af bem:te *Finske Bibell* må någon wert förre *distrakeras* ån som dhen vederböriligen öfverfedt och gillat blifver, 3:o Och emedan E:s Kongl. Maj:tt af Kongl. nijt låtit författa, den gyllenne *Religiõns* stadgan, A:o 1655. och uthi des 7 §. aldeles förbuditt, att dhen som intet bevißtt sig vederbörligt framsteg giordt uthi vår *Christelige* låro, dhen skulle intet tillåtas att *su*
dera uthi fremmande lands mistånkte *Academier*, så underkastas

cium de Verſonibus Bibliorum Vernaſulis (Lytrodoxia Jeſu
 Diſp. XVIII, pag. 273 -- 278), Præſide ENEV. SVENONIO
 X 2 die

E:s Kongl. May:ts höga betänckiande att HögV. H:r Biſkop *Gezelius*, icke allenast tillſåt hafver, ſin Son att göra tvert emot Kongl. May:ts *Religions* ſadgans *Intention* (: hvarigenom och ofvanbem:te ſahrlige meningar, uthi vår k. Fädernesland inkomne åro;) uthan och att H:r *Superintendenten* lijka ſom ſin egen *Stipendiat*, oansedt Åbo Stiftt der till och *Contribuera* måſte, hafver till *Academien* uthi Engeland (: ſom *Africa Atheorum* offenteligen kallas;) en ung och i Åbo af *Facultate Theologica* oförhörd *Student* (*) ſkickat, twiſvels uthan och till dhen åndan, att han måtte grundeligen blifva *informerat*, uthi dhen ſkeenhelige och förderfvelige *Religion*; Alt detta inför Eders Kongl. May:tt ſåſom nijiålskande dhen rätte *Religions* icke mindre ſom heela Svea Rijkets af Gud allsmectig förordnade förſvarare, iag ſåſom en ringa våchtare hafver intet bordt, kunnat eller velat förtijga, på det att E:s Kongl. May:tt alt framgeent behiertar uthi hvad fahra den rätte *Religionen* och *conſequenter* den Svenske *Religionen* eller Regementet kan ſveſva uthi, ſå lenge ofvanbem:te anſtöter icke ofenteligen afkaffade blifva, Ellieft lærer HögV. *D. D. Gezelius* (: ſom uthöfver alt ſitt Stiftt tilkännagifvit det E:s Kongl. May:tt honom beſynnerligen kallat att öfvervara den nyje Kyrckioordningen;) på det ſlijtigaste ſökia, uthi bem:te Kyrckioordning, ju något inför, ſom på något ſått kunde hans och hans Sons *intention* och förbem:te meningar och *deſeiner* befrämia. — Uthi hvad fahra min och dhe minas timelige välfärd står, för denne Skriff, år dhert mig icke obekant, leſver doch i det otwiſvelachtige hopp, att E:s Kongl. May:tt mächtig hand öfver dhen gyllenne *Religions* ſadgan håller, ſampt med deſs Kongl. nåde, mig och dhe mine alt för ſvårt trykte, beſkuddar och förſvarar, hvilcket Eders Kongl. May:ts och Kongl. hufvets ſampt heela Svea Rijkets våltrefnat uthi timel. och andelig mätto ökandes varder, det uthaf alt hierta önskar ſtådse, E:s Kongl. May:ts allernådigſte Konungs och Herres aldraunderdånigſte och ödmjukaste tienare och underſåte.
 Åbo d. 10 *Septembr.* A:o 1685.

ANDREAS PETRÆUS.

S. S. Th. P. P. *GWallenſis.*"

(*) DANIELEM SARCOVIUM his indigitari, ex Indice Gezeliano injuriarum PETRÆI didicimus, ubi verba ſonant: "I Narſwen var

die 31 Jan. a. 1685 defendenda, acclamans, amarissimorum plenam probrorum *προςφώνησιν* hanc Disertationi affixerat:

- "*Flaminis a Sancti quod Biblia mente recedant*
"Sveca & Fennorum, vix probus est statuens.
"Hoc quia commonstras Celso sub Præfide, Fili
"Rem magnam præstas, illico creda mihi.
"Svecica condemnant nam Biblia non nisi Sveci,
"Qui se plus aliis cernere posse putant;
"Queis etiam sordet pia Versio Fennica, cujus
"Authores docti cælica regna tenent,
"Et tamen in terris laceratur fama piorum!
"Ast manet innocuis, Gloria vera Viris.

"Glo-

en vacker *Studiosus Daniel Sarcovius* i 2 åhr, och i *Collegiis Theologicis* lät sig höra både *disputando* och *perorando*, hwilken årnade sig åth Tyskland och gick så af tillfälle först på Hålland. Dådan han af wisse ordsaker kom till England, klagade genom brief för mig sin store armod, då öfvertalte iag Rentmestaren i Narfwen, hwilkens barn han tillsörende *informerade*, at han honom något förårhte och effter min k. Fader hade gifvit försäkring at han af *Studente*-penningarne i Finland någon undfättning skulle få, gick iag god för honom hoos en Kiöpman at han fick några penningar i sin nöd. Nu hafwer samma *Studiosus* längre warit i Gripswald ån i England, och öanset han ån *trañterar jura*, lærer han doch uppå anstält prooff finnas *doctior* och *senior* i *Theologia* ån *M. Andreas Petrus*." Quæ cum illustrandis inferviant vitæ momentis meritisque viri, multa doctrinæ laude conspicui, quorum nonnulla notavit GABR. SJÖBERG in *Pernavia Literata*, his infuper accedat, eundem SARCovium a. 1689 sibi delatum Depositoris in Academia patriæ urbis Aboënsis officium non adisse, spe potiundi quamprimum loco Professoris aliquo sibi oblato in restauranda Academia Dorpatensi, cujus Quæstura interim functurus esset; sed accidit tamen ut eodem anno Rector Scholæ Acropolitane Revaliensis constitutus, sexennio demum transacto Logices, Physices & Metaphysices in Academia Livonorum Professionem nansisceretur. Cfr. Protoc. Consist. Acad. Aboëns. dd, 13 Mart. 20, 24 Apr. a. 1689.

"Gloria vera viris, rumpantur ut ilia Momo;

"Gloria vera etiam Te beet, ipse precor

L. M:que

ANDREAS ÆSCHILLI

PETRÆUS."

Querelam illam apud S. Regiam Majestatem expromptam, examini Senatus Academici primum committere, & patefacta ita vanitate ejus demum cum PETRÆO coram Rege agere, præsentem quoque Superintendente Narvensi, cujus maxime interesse existimabatur, voluisse, quamvis frustra, Episcopum GEZELIUM, litteræ hujus & ad S. Regiam Majestatem & ad Filium initio anni sequentis misæ docent. Carminis autem virulenti, ut & verborum nonnullorum orationis, qua Patri, nec non Patruo, SAMUELI PETRÆO, *Regii Parlamenti Assessori*, MICHAËLI JESSENHAUSEN, *Regiæ Universitatis Quæstori*, ERICO STODIO, *Pastori in Seiglö, consanguineo*, LAURENTIO BILOVIO, *Vice Judici in Territorio Sup. Sat.* & Fratris germano CAROLO PETRÆO, *selectioris literaturæ studioso*, Dissertationem dedicaverat Respondens, Professore PETRÆUM in Senatu eodem mox postulavit (ttttt); cui tamen cum a controversia illa diuturna, arbitrio summi imperantis jampridem subiecta, ut a fundamento suo, minime divellenda visa essent jurgia hæc, ad Cancellarium Academiæ d. 16 Maji e. a. relata sunt, qui d. 7 Julii rescripsit, nil quidem impedire quominus de ratione, verbis, forma atque consilio compellationis Petræanæ sigillatim decerneretur, sed consultius tamen finem causæ totius expectari. Neque scommatum horum memoriam adversarii apud Regem non refricarunt, qui, cunctam litem rectius uno judicio, quam per varias divisam partes

ttttt) Vid. Libelli Procancellarii die 25 Febr. & 27 Mart. a. 1685 Senatui Acad. exhibiti, atque Protoc. eorund. dierum nec non diei 2 Apr.

tes multifario æstimari censens, postquam GEZELIUS *Senior*, conceptæ Upsaliensium Theologorum formulæ subscribendo, causæ officioque suo satisfecerat, Archiepiscopo, Decano & Professoribus Facultatis illius, litteris die 27 Febr. a. 1686 datis imperavit, de restitutione samæ atque reparatione damni, sententiæ suæ priori convenienter læso decernenda, nec non de impetu PETRÆI, postea sæpius multa cum offensione reintegrato, ita repellendo sciscerent, ut neque de justitia aliquid decederet, neque disfidiiis litigantium locus supereset (*uuuuu*). His autem arbitris cum ea maxime ex parte deliquisse

uuuuu) Ex Actis Consistorii Ecclesiastici Aboënsis, ubi descriptæ exstant, promendas duximus has litteras, quarum verba sonant: "CARL med Guds nåde &c. Wår ynneft &c. Tro Man och Erchiebisköp, deslijkett *Decane* och samptelige *Profesores Facultatis Theologicae*; Wij förhålle Eder heimed Nådeligen icke, huruledes Biskoppen i Åbo vid desz närvarhu här å ohrten, hafver underkrifwit den honom pålagde förklaringsh öfver någre ordeformer som uthi hans skrifter för auftörelige åre blefne befundne, och det efter det af Eder self upfatte *projectt* eller *formularet*, så att han således i detta måhl hafver gifvit Ofs ett behörigt nöije; Och såsom Wij Ofs drage i Näder till minnes, huruledes I uthi Edert underdånige *Sentiment* om detta åhrendet hafven förstå låtit, det icke mindre *Profesfor Theologiae* i Åbo *Magist. Andreas Petrus* på sin sijda oförvarligen giordt, att han bem:te Biskopp till desz heeder och *existimation* så hårdt hafver angrippit, dermed att han *publice* honom hafver utthropat för een Kåttare, uthan att betiåna sig af den *method* och låmpa, som Guds Ordh, sampt *Orthodoxæ Ecclesiæ praxis* i slije måhl fordrar och vid handen gifver, varandes fördenkull billigt att den *læderade* och förolåmpade *Parten* måtte vederfahras en skåhligh *reparation* och förnöijelse, för een sådan misfirmo, som Biskoppen klagar sedermera märckeligen vara tillökt af bem:te *Magistro Petro*, både uthi desz offentelige Predikningar sampt inlagde Skrifter, hvaraf een deel her hoos gåår, desz lembnes det till Biskoppens egen vijdare berättelse; Hvarföre hafve Wij nådigst gottfunnit, iåmvåhl hårdöfver at förnimma Edre ytterligare tanckar, befålle och alt dershöre Nådeligen, att I med det forderligaste hoos Ofs inkommen med Edert underdånige betåncki-

quisse visus fuisset PETRÆUS, quatenus spreta vel privatim vel cum Facultate sua rem componendi ratione admonitionum gradus, oraculis Divinis & orthodoxæ ecclesiæ praxi probatos, forte neglexerit, epistola d. 31 Jul. e. a. ad Facultatem Theologicam Aboënsē aبلغata rogarunt, ut studio inquire-retur, an mitiore animo atque faciliore, qua fas esset, via itum fuerit ad Episcopum admonendum, & quoniam nova multa huic exprobrata erant libello PETRÆI d. 10 Sept. a. 1685 signato, cujus copiam Rex illis dederat, quæ ad omnia hæc in futuro coram partibus examine illustranda pertinerent, tempestive colligenda duxerunt. Dominum Episcopum quo-que de eadem re certiore fecerunt, optantes ut quidquid in promptu haberet materiæ, ejusdem indolis, simul proferret. Haud igitur operi indormivit hic; responsumque reddidit d. 21 Aug. Facultas Theologica, neque communi hujus ordinis consilio, neque singulari studio contulisse quid PETRÆUM cum Episcopo, quippe qui in Comitibus versaretur, dum oratione publica in *Dispositiones Homileticas* ille animadverteret: quæ vero nuperriam ad Regem detulerit, ea coram optime cog-nitum iri, cum congressu fuerint partes litigantes. Moras at-tamen mandato Regio exsequendo novas postea injecisse vide-tur opinionum dissenso quædam Upsaliæ orta; quamobrem litteris d. 16 Febr. a. 1687 exaratis monendum duxit Monar-cha, ut, tale quid si fuerit, singuli sua sentia, rationibus rite instructa, seorsim aperirent (vvvv). Neque vero sic maturata est

ande, huruledes I förmeenen bemite *Magist. Petræi* förstöth i det-ta måhl, skåhligē böra ansees, sampt hvadh uthwågh kunde pröf-vas tjenligast, till saakens fullkomlige afhielpande efter skåhl och rättvijsan, sampt betagande af wijdare spijth och misförståndh e-millan Parterne och deraf befahrande wijdare oreeda och förargel-se; befallandes Wij åluteligen Eder Gudh ålsmechtigh Nådiligen."

vvvv) "CARL medh Guds Nåde &c. Wår ynneft och Nådige benö-genheet &c. Tro Man och Underfåtare &c, I påminne Eder för-

est causa, de qua in suffragia an itum unquam sit, valde dubitamus. Hærentem eam Acta subsequen-
tium annorum Academia nostra frequentius loquuntur; immo in Epistola Facul-
tatis Theologicæ Aboënsis, 2 Calend. Nov. a. 1691 ad ejus-
dem Ordinis Decanum & Profesores in Academia Witteber-
genfi, postquam in vivis esse jam desierat Episcopus GEZELIUS
Senior scripta, de Disertatione inaugurali FREDRICI FABRICII,
Pastoris Stetinenfis, Wittebergæ d. 5 Febr. e. a. exhibita, at-
que d. 11 sequentis mensis Serenissimo & Potentissimo Regi
Carolo XI dicata, hæc de quæstione nostra comparent verba:
"adhuc sub iudicio Facultatis cujusdam Theologicæ hæret, qua
poena aggressor illæ ob has aliasque publicas criminationes ple-
tendus sit (*www*). In Consistorio autem Academico d. 7
Maji a. 1689 Episcopus veniam delicti PETRÆO coram Sacra
Regia

modeligen noglampt hvad Wij allareeda för ett åhr *Sub dato die
27 Februarij 1686*, Eder i Nåder monde tillskrifva, angående de
besvär som Biskoppen i Åboo *Doctor Gezelius* sampt hans Son
Superintendenten i *Narwen* hafve angifvit mooth *Profesorem The-
ologicæ* i *Åbo Magistrum Andream Petræum*, hvaröfver Wij hafve
åstundat Edert underdånige betånckande. Men såsom Edert svar
deropå ännu icke inkommit är, och sådant drögsmåhl deraf torde
vara håndt att J till åfventyrs af *different* meningar kunde vara;
Altså och så frampt något slijkt vore i vågen, vele Wij Nådigst
effterlåta, at hvar för sigh särskilt Ofs sine tankar medh bifogade
fråhl måtte inkicka, att Wij deraf see måtte hvad till saakfens
uthslag kunde tienligast vara; hvilcket Wij Nådigst vele, at det
uthan längre drögsmåhl måtte skee, efftersom bemelte *Doctores
Gezelij* med deras underskrefne förklaringar öfver de af dem för
detta brukade anstötelige ordeformer hafve gifvit Ofs behörligt
nöije; befallandes Wij Eder sluteligen Gudh Alsmechtigh Nåde-
ligen."

www) Vid. J. J. TENGSTRÖM l. c. pag. 191 fqq. Observandum
præterea est, diversa tria ejusdem epistolæ exemplaria in scriniis
Facultatis servata esse; unum, l. c. exhibitum, manu beati PETRI
LAURIBECCHII, S. S. Theologicæ eo tempore Professoris, postea Epi-
scopi Wiburgensis, exaratum, alterum, cui addita sunt b. Professoris